

С. 7-12. 13. *Франко І.* Из секретів поетичної творчості. – К.: Рад. письм., 1969. – 190 с. 14. *Хабермас Ю.* Философский дискурс о модерне. - М., 2003. – 416 с. 15. *Хайдеггер М.* Время и бытие. – М., 1993. – 447 с. 16. *Шиллер Ф.* Письма об эстетическом воспитании человека // Хрестоматия по теории литературы. – М.: Просвещение, 1982. – С. 135-139 17. *Яременко В.В.* Нива його духовності // Зернятка. – К.: Веселка, 1989. – С. 5-20. 18. *Donhauser K., Fischer A., Mecklenburg L.* Moutons Interaktive Einföhrung in die Historische Linguistik: Geschichte der deutschen Sprache. – Bln.: Mounont de Gruyter, 2007. 19. *Klinker Ch.* Blitzlichtgewitter. – Мьнchen: Deutscher Taschenbuch-Verlag, 2010. – 219 S. 20. *Brockhaus Enzyklopödie.* – Mannheim, Lpg.: Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, 2007. 21. www.gettyimages.com 22. www.ki-moscow.narod.ru/libri/hud_hm

А.О. Махмудова, студ.
Інститут філології КНУ ім. Тараса Шевченка

ЕЛЕМЕНТИ МОДЕРНІЗМУ В ПОВІСТІ ВАН МЕНА «МЕТЕЛИК»

Стаття присвячена визначенню та аналізу смислових і формальних ознак модернізму в повісті Ван Мена «Метелик».

Ключові слова: *Ван Мен, модернізм, суб'єктизація, психологізація, символізація, внутрішній монолог.*

Статья посвящена определению и анализу смысловых и формальных признаков модернизма в повести Ван Мена «Мотылек».

Ключевые слова: *Ван Мэн, модернизм, субъективизация, психологизация, символика, внутренний монолог.*

The article's aim is to research and analyze semantic and formal features of modernism in Wang Meng's novel "Butterfly".

Key words: *Wang Meng, modernism, subjectification, psychologizing, symbolism, inner monologue.*

Модерністські тенденції проявилися у творчості сучасних китайських письменників у перше десятиліття після «культурної революції» (1966-1976 рр.). Цей короткий проміжок часу від проголошення курсу на проведення економічних реформ і відкритості в грудні 1978 р. до подій 4 червня 1989

р. на площі Тяньаньмень отримав назву «нового періоду». Він розглядається як цілком самостійний етап розвитку китайської літератури, пов'язаний, насамперед, із відродженням гуманістичних ідеалів Руху 4 травня 1919 р. за нову культуру, відновленням зруйнованих в ході «культурної революції» людських цінностей, поширенням західної літератури і естетики, виникненням безлічі реалістичних, модерністських і постмодерністських напрямків та груп. Творчість Ван Мена (王蒙) як одного з представників літератури «нового періоду» посідає особливе місце в сучасній китайській літературі, адже він сприяв відходу літератури від ідеологізму, повернув її до людини, вийшов за межі усталеної літературної форми.

Актуальність дослідження полягає у відсутності розробок теми китайського модернізму в літературі 80-х років. **Метою роботи** є визначення смислових і формальних ознак модернізму в повісті Ван Мена «Метелик» (“蝴蝶”) на тлі теоретики розвитку китайського модернізму в цілому. **Новизна** роботи полягає у відсутності на теренах української науки будь-яких праць зі специфіки становлення і розвитку китайського модернізму у творах письменників «нового періоду», зокрема Ван Мена. Через відсутність україномовного перекладу твору автор наводить приклади у власному перекладі.

Модернізм (від франц. «moderne» – новітній, сучасний) – сумарний термін, що позначає сукупність літературних напрямів та шкіл ХХ ст., яким притаманні формотворчість, експерименталізм, тяжіння до умовних засобів, антиреалістична спрямованість. Новизна і антитрадиціоналізм (хоча модерністи ніколи не поривають із літературною традицією повністю) є визначальними рисами модернізму. Цей напрям зародився в європейській культурі в останній чверті ХІХ ст. у надрах реалізму [Пакаренко 2007, 202]

У повісті «Метелик» Ван Мена ми виділили такі смислові та формальні ознаки модернізму:

1. Прорив «оболонковості» світобачення, заглиблення у трансцендентне. Автор прагне проникнути крізь матеріальну оболонку в духовну сутність явищ і людини.

«离开山村，他好像丢了魂儿。他把老张头丢在了那个山乡。他把秋文，广义地说，把冬冬也丢在了那边。把石片搭的房子，把五股粪叉，把背篓和大 锄，草帽和煤油灯，旱烟袋和榆叶山芋小米饭……全都丢下了<...> 冬冬呢？冬冬什么时候才能理解他呢？冬冬什么时候才能来到他的身边呢？为了冬冬的母亲——海云，那棵颤抖的、被碾碎了的小白花，这一切报应都是应当的。然而 他挂牵着冬冬，冬冬还只是一颗在地平线上闪烁，远远还没有升起的小星星。这颗星星总会照耀他的» [王蒙 蝴蝶].

«Коли приїхав із гірського селища, він ніби втратив себе. «Старого Чжана» він теж лишив там. Цю Вень і Дундуна він загубив позаду. Старий

кам'яний дім, поля, корзинки та мотики, солом'яні брилі та керосинові лампи, трубки для паління та рис... все було втрачено. <...> А Дундун? Коли він вреситі-ресит зможе його зрозуміти? Коли він вреситі-ресит зможе бути поряд із ним? Усе це – належна розплата за його матір – Хай Юнь, ту тремтячу, розчавлену білу квіточку. Він тужить за Дундун, але то тільки зоря, що мерехтить на лінії горизонту, яка ще навіть не зійшла. Ця зоря завжди буде йому світити».

Із наведеного прикладу видно, що коли настав час повертатися з гірсько-го селища, головний герой Чжан Сіюань не міг знайти собі місця. Коли він покинув село, він ніби залишив там частинку себе. Він прив'язався до того місця, став його частиною, закохався в Цю Вень, налагодив зв'язки з сином, як раптом його реабілітували і знову призначили на посаду заступника міністра. Здавалося б, немає причин сумувати, але Ван Мен робить акцент саме на психіці головного героя, а не на матеріальному світі навколо нього, аналізує внутрішні мотиви його вчинків.

2. Психологізація твору. «Найвизначальнішою рисою модернізму, що чітко відрізняла його від попереднього напрямку, став саме психологізм, зокрема пильна увага до позасвідомих сфер психіки, **внутрішньої боротьби роздвоєного людського «я»**» [Пакаренко 2007, 203]. Ван Мена цікавить насамперед проблема боротьби трьох антитетичних «Я» в душі головного героя:

«他是“老张头”，却突然变成了张副部长吗？他是张副部长，却突然变成了“老张头”吗？这真是一个有趣的问题。抑或他既不是张副部长也不是老张头，而只是他 张思远自己？除去了张副部长和老张头，张思远三个字又余下了多少东西呢？副部长和老张头，这是意义重大的吗？决定一切的吗？这是无聊的吗？不值得多想的吗？」[王蒙 蝴蝶].

«Він – «старий Чжан», але раптово став Чжаном - заступником міністра? Він – заступник міністра Чжан, проте раптово став «старим Чжаном»? Це дійсно цікаве питання. Або ж він не є ні заступником міністра Чжаном, ні старим Чжаном, а є самим собою – Чжан Сіюанем? І якщо відкинути слова «старий Чжан», «заступник міністра Чжан» і «Чжан Сіюань», чи щось залишиться? Заступник міністра або старий Чжан, чи є між ними велика різниця? Така, що все вирішує? Це безглуздо? Чи про це не варто й думати?»

Таким чином, головний герой не може знайти відповіді на питання хто він, яка з його особистостей є його справжнім «я» – чи то «заступник міністра Чжан», чи то «старий Чжан», чи то «Чжан Сіюань». Так само як у притчі Чжуан Цзи про метелика головний герой сумнівається і переконується у відносності істини. Чжан Сіюань питає себе, чи лишиться щось від нього, якщо прибрати всі його імена – і Чжан Сіюань, і «заступник міністра Чжан»,

і «старий Чжан». Отже, головний герой повісті знаходиться в стані пошуку істини, намагається виокремити своє власне «я» з-поміж інших своїх «облич» та імен.

3. Символобачення. Відкинувши типізацію реалізму, модерністи використовують символ як засіб пізнання і відтворення світу. Ван Мен поєднує традиційні китайські та авторські символи. До традиційних китайських символів, використаних у повісті, належать метелик та символіка білого кольору. Серед авторських символів, використаних в повісті «Метелик», наведемо образ білої квіточки:

«**那是什么？忽然，他的本来已经粘上的眼皮睁开了。**在他的眼下出现了一朵颤抖的小白花，生长在一块残破的路面中间。这是什么花呢？竟然在初冬开放，在千碾万轧的柏油路的疤痕上生长？抑或这只是他的幻觉？因为等到他力图再捕捉一下这初冬的白花的时候，白花已经落到了他乘坐的这辆小汽车的轮子下面了。他似乎看见了白花被碾压得粉碎。他感到了那被碾压的痛楚。他听到了那被碾压的一刹那的白花的叹息。啊？海云，你不就是这样被压碎的吗？你那因为爱，因为恨，因为幸福和因为失望常常颤抖的，始终像儿童一样纯真的、纤小的身躯呀！而我仍然坐在车上呢» [王蒙 蝴蝶].

«Що це? Раптом його стомлені очі відкрилися. Перед ними з'явилася тремтяча біла квіточка, що виросла на битій дорозі. Що то за квітка, врешті-решт, що розквітла у перший місяць зими та ще й виросла у тріщині добре утрамбованого асфальту? Чи може це тільки марево? Бо коли він знову хотів спіймати її поглядом, вона вже опинилася під колесами його машини. Він ніби побачив, як її розчавило. Сяоань відчув ті страждання, почув стогін тієї вбитої квітки. Ох! Хай Юнь, хіба ж тебе не так само розчавило? Ти часто тремтиш від любові, від ненависті, від щастя, від розчарувань, ти чиста і крихітна як дитя! А я все одно сиджу в машині».

Автор не випадково робить акцент на цьому образі ще на початку повісті. Після прочитання більшої частини твору читач розуміє, що та біла квіточка, що виросла в тріщині добре утрамбованого асфальту, символізує Хай Юнь, першу дружину головного героя. Коли вони познайомилися, героїня була дуже молодою, чистою і щирою як дитя. Серед не найкращих умов вона розквітла, але поведінка і дії її чоловіка, Чжан Сяоаня, «розчавили» Хай Юнь, стали причиною її смерті так само, як і колеса автомобіля героя переїхали тендітну квіточку. Таким чином, між долею Хай Юнь і долею білої квіточки є багато спільного.

4. «Внутрішній монолог» як спосіб організації художнього тексту. Одним із провідних способів організації художнього тексту в модернізмі став «потік свідомості». Це показ внутрішнього світу людини, що полягає

у безпосередньому відтворенні «зсередини» плину її роздумів, переживань, настроїв, вражень, спогадів, асоціацій, мрій як складного свідомо-позасвідомого процесу. Цей прийом виростає із внутрішніх монологів. В.Пакаренко виділяє такі характерні ознаки «потoku свідомості» [Пакаренко 2007, 207]: підкреслена увага до духовного життя особистості, спонтанність виникнення думок та образів, відсутність чіткої послідовності викладу, переплетення свідомого й позасвідомого, раціонального й чуттєвого, посилена емоційність, глибинний психологізм.

Деякі китайські дослідники, такі як Лю Фушен, вважають: «Ван Мен успішно оволодів західною модерністською технікою потоку свідомості» [刘复生 2008, 199]. Але в повісті «Метелик» немає «потoku свідомості» в його класичному вигляді, і, на нашу думку, буде доречніше назвати прийом, що використав автор, «внутрішнім монологом», адже в ньому наявна чітка послідовність викладу, синтаксична впорядкованість мовлення і досить реалістичне світобачення, що не дає змоги стверджувати, що в повісті наявний потік свідомості в його класичному розумінні.

Повісті Ван Мена «Метелик» також притаманні і риси екзистенціалізму, а саме думка про те, що тяжіння до всього речового, минушого – побутового комфорту, тілесних насолод, багатства, слави - спричиняє «несправжнє» існування. Проте людина завжди має шанс розпочати справжнє життя. До цього підштовхують так звані кризові ситуації, коли відбувається розрив звичного плину життя і людина усвідомлює всю потворність, протиприродність, марноту, себто «несправжність» свого попереднього існування.

«旧沙发换了新沙发，金黄色的缎子面闪闪发光。他软瘫在上面，舒适而又疲乏。他恍惚有一个印象，美兰动不动就找行政处交涉什么。他抗议说：“不要随便提什么要求。生活上不要太讲究。原来的沙发就很好，换什么？”美兰嫣然一笑：“瞧你说的！<...> 难道就不应该把条件搞好一点儿么？”他没说什么» [王蒙 蝴蝶].

«Старий диван замінили новим, його жовтий як золото оксамит переливався і блищав. Він присів, диван був зручним, але чомусь втомлював. Йому здалося, що Мей Лань на кожному кроці тільки й виправдовує все, що робить, службовим становищем. Він сказав: «Не треба коли і як ти хочеш висувати якісь вимоги. Не треба приділяти надто багато уваги побуту. Старий диван абсолютно нормальний, навіщо його міняти?» Мей Лань посміхнулася: «Ну послухай, що ти говориш! <...> Невже тобі не треба покріпити умови?». Він нічого не відповів».

Таким чином, до смислових ознак модернізму в повісті «Метелик» належать: прорив «оболонковості» світобачення, заглиблення в трансцендентне, психологізація, внутрішня боротьба роздвоєного «я» людини, суб'єктивізація,

у той час як символізм та використання «внутрішнього монологу» як провідного способу організації художнього тексту є формальними його ознаками. Але незважаючи на те, що в повісті Ван Мена є чітко виражені модерністські риси, його ще не можна віднести до літератури модернізму в її класичному розумінні. Вище було доведено, що в повісті немає одного з найголовніших атрибутів модерністських творів – «потoku свідомості» в чистому вигляді, і було б доречніше називати цей прийом «внутрішнім монологом», якому притаманна логічність викладу думок та синтаксична оформленість мовлення.

Варто також відзначити, що поряд із модерними рисами у повісті присутні і традиційні образи, що, з одного боку, підтверджує, що автор не пориває з китайською літературною традицією, а з іншого – таке поєднання можна віднести до модернізму. В будь-якому разі, це свідчить про те, що Ван Мен – це письменник, який творить на перехресті традицій та новаторства.

1. Пакаренко В. Основи теорії літератури: Навч. посібник – К.: Генеза, 2007. – 235 с. 2. 刘复生 中国现当代文学名著, 张宏主编 – 北京: 蓝天出版社, 2008. 3. 王蒙 蝴蝶 – <http://www.millionbook.net/xd/w/wangmeng/wmwj/005.htm>

М.Р. Мацькович, асп.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПАМ'ЯТЬ ТА НАРАЦІЯ У ПРОЗІ АНДЖЕЯ КУСЬНЕВИЧА

У статті розкривається своєрідність прози Анджея Кусьневича. Темою дослідження є образ пам'яті у творчості письменника. Увага зосереджена на феномені пам'яті та аналізі її наративних стратегій.

Ключові слова: польсько-українське пограниччя, міжкультурні взаємини, час, пам'ять, нарація.

В статье раскрывается своеобразие прозы Анджея Кусьневича. Темой исследования является образ памяти в творчестве писателя. Внимание акцентируется на феномене памяти и анализе нарративных стратегий памяти.

Ключевые слова: польско-украинское пограничье, межкультурные взаимоотношения, время, нарация, память.